

3. *Апопій В., Крюган Р., Процюшин О.* Globalizacijni procesy i novi tendencii' rozvytku vnutrishn'oi' torgivli Ukrainy. Torgivlja, komercija, pidpryjemnyctvo. 2014. Vyp. 16. S. 7–13.
4. *Барна М.* Концепція розвитку системи внутрішньої торгівлі України в сучасних умовах трансформації. Інвестичії: практика та досвід. 2015. № 10. S. 63–70.
5. *Корнілова О., Писанко Є.* Роздрібна торгівля в Україні: особливості функціонування. Соціально-економічний потенціал транскордонного співробітництва: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. Львів, 2016. S. 151–155.
6. *Роздрібна торгівля України у 2014 році.* Київ: Держ. служба статистики України. 2015. 152 с.
7. *Роздрібна торгівля України у 2015 році.* Київ: Держ. служба статистики України. 2016. 126 с.
8. *Роздрібна торгівля України у 2016 році.* Київ: Держ. служба статистики України. 2017. 123 с.
9. *Статистичний щорічник України за 2016 року.* Київ: Держ. служба статистики України. 2017. 610 с.

УДК 339.5:330.13

ЧЕРКАС Наталія, к. е. н., доцент, докторант кафедри міжнародної економіки ДВНЗ Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

КОНЦЕПЦІЇ ГЛОБАЛЬНИХ МЕРЕЖ ТА ЛАНЦЮГІВ СТВОРЕННЯ ВАРТОСТІ

Досліджено сутність, передумови, етапи створення і значення функціонування глобальних мереж та ланцюгів вартості у процесі виходу економічних суб'єктів на зовнішній ринок. Систематизовано ознаки і критичні ресурси ланцюгів доданої вартості та мереж виробництва. Розглянуто еволюцію наукових підходів до вивчення процесів формування глобальних виробничих мереж та представлено візуалізацію глобальних мереж світової торгівлі.

Ключові слова: глобальні виробничі мережі, глобальні ланцюги вартості, глобалізація, міжнародний ринок.

Черкас Н. Концепции глобальных сетей и цепочек создания стоимости. Исследованы сущность, предпосылки, этапы создания и значение функционирования глобальных сетей и цепочек стоимости в процессе выхода экономических субъектов на внешний рынок. Систематизированы признаки и критические ресурсы цепочек добавленной стоимости и сетей производства. Рассмотрена эволюция научных подходов к изучению процессов формирования глобальных производственных сетей и представлена визуализация глобальных сетей мировой торговли.

Ключевые слова: глобальные производственные сети, глобальные цепочки стоимости, глобализация, международный рынок.

Постановка проблеми. Активізація процесів глобалізації наприкінці ХХ ст. посилила економічну незалежність більшості країн

© Черкас Н., 2018

унаслідок зростання потоків товарів, послуг та фінансового капіталу і, відповідно, їх радикальної диверсифікації. Для багатьох країн політика експортно орієнтованої індустріалізації та інтеграція у глобальну економіку були визначальними для економічного розвитку. Розширення виробничих систем за межі національних кордонів через прямі іноземні інвестиції (ПІІ) та міжнародні субконтракти поглибило взаємозалежність та функціональну інтеграцію світової економіки. Це сприяло стрімкому економічному зростанню багатьох країн та цілих регіонів, зокрема Південно-Східної Азії. Проте одночасно існує усвідомлення, що прибутки і вигоди від глобалізації розподілені нерівномірно у глобальному та суспільному вимірах. За таких умов зростає актуальність і необхідність розвитку та практичного втілення концепцій і моделей розвитку міжнародної торгівлі, що базуються на ефективному використанні переваг участі економічних суб'єктів у глобальних мережах та ланцюгах створення вартості. Тому, вже починаючи з 2000-х років, концепція глобальних ланцюгів вартості (ГЛВ) у структурі глобальних мереж береться до уваги при розробці стратегій розвитку багатьма міжнародними організаціями, зокрема: СОТ, ОЕСР, Світовий банк, Міжамериканський банк розвитку, Африканський банк розвитку, Азійський банк розвитку, МОП, ЮНКТАД, ЮНІДО, Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних науковців різноманітні аспекти розвитку глобальних мереж та ланцюгів створення вартості предметно опрацьовано у дослідженнях І. Гладій та І. Зварич (проаналізовано міжнародні виробничі мережі в Європі та мережеві позиції країн ЄС у глобальних ланцюгах; виявлено можливості участі України у міжнародних мережах виробництва) [1]; Г. Дугінець (методологія дослідження доданої вартості та ГЛВ) [2; 3]; Т. Мельник та Ю. Конрад (проаналізовано можливість залучення національних підприємств у ГЛВ) [4]; О. Бородіної (досліджено агропродовольчі ланцюги доданої вартості) [5]; І. Гужви та В. Онищенко (аналіз інтеграції України до ГЛВ) [6]; Є. Крикавського (оцінювання результативності промислових ланцюгів поставок) [7] та ін. У попередніх дослідженнях розглядалися індикатори виміру ГЛВ та досліджено структуру індексу участі у ГЛВ для різних країн та окремих секторів економіки із зазначенням ролі і вкладу окремих країн у глобальний процес виробництва [8], а також проаналізовано вплив інновацій на глобальні виробничі мережі (ГВМ) та розроблено матрицю мережевої готовності та доданої вартості у промисловості країн Європи [9].

Незважаючи на значну кількість досліджень, обґрунтованих концепцій та моделей, які розроблялись різними дослідниками здебільшого паралельно, у науковій літературі наразі немає чіткого консенсусу щодо систем управління ГВМ–ГЛВ. Потребують системного аналізу питання забезпечення критичними ресурсами ланцюгів доданої вартості та мереж виробництва, формування факторів конкурентоспроможності компаній у системі глобальних виробничих мереж та

ланцюгів створення вартості. Це обумовлює актуальність і вибір теми даного дослідження.

Метою статті є визначення сутності та проведення системного аналізу передумов створення, критичних ресурсів, організаційної структури та існуючих моделей й концепцій функціонування глобальних виробничих мереж і глобальних ланцюгів вартості в умовах глобалізації.

Матеріали та методи. Інформаційними матеріалами для проведення цього дослідження слугували монографії та публікації у зарубіжних періодичних виданнях, публікації міжнародних інституцій, присвячені концепціям становлення, сучасного функціонування та системам управління ГВМ та ГЛВ. Використано загальнонаукові методи пізнання, зокрема: історико-логічний, аналізу, індукції, дедукції, синтезу, порівняльного та системного аналізу.

Результати дослідження. Концепція ГВМ в економічній літературі базується на системі досліджень стратегій економічного розвитку та ГЛВ. Загалом, можна виокремити чотири впливові напрямки досліджень ГВМ в історичному контексті:

- структура ланцюгів вартості та стратегії конкурентоспроможності (початок 1980-х років) – у працях М. Портера [10];
- мережеві відносини у міжнародному бізнесі (середина 1980-х р.) – у працях М. Грановеттера [11], Дж. Йогансона та Л. Меттссона [12];
- аналіз суб'єктів мереж (початок 1990-х років) – у працях М. Каллона [13];
- глобальні ланцюги вартості (з 2000-х років) – у працях Д. Волтерса і Дж. Ланкастера [14], Д. Ернста [15], Б. Латоура [16], Г. Джереффі, Дж. Гамфрі та Т. Старджеона [17], К. П'єстробеллі, Р. Рабеллотті [18], П. Атукорала [19], Н. Кое, Х. Сонга [20] та ін.

У *табл. 1* подано узагальнення напрямків досліджень, що передували концепції ГВМ.

Для багатьох секторів сучасної економіки доступ до міжнародних ринків не досягається шляхом лише розробки, виробництва та реалізації нової продукції [14], а досить часто передбачає залучення мережі з різнопрофільних компаній, що спеціалізуються на науково-дослідницькій діяльності, сертифікації та питаннях захисту інтелектуальної власності, виробництві, логістиці та маркетингу тощо. Краще розуміння особливостей функціонування глобальних мереж та ланцюгів вартості – надзвичайно важливе, оскільки їх структура є першорядною для визначення можливостей та успішного залучення бізнесу з країн, що розвиваються, як нових учасників мережі [18].

Провідними тенденціями розвитку глобальних мереж на сьогодні є: охоплення ГЛВ понад 80 % світової торгівлі [21, с. 11]; зростання частки торгівлі проміжною продукцією (імпортна складова експорту у 1990 р. становила 20 %, у 2010 р. – 40 %, а у 2030 р. прогнозується зростання до 60 %) [22]; концентрація виробництва та споживання у декількох країнах, що розвиваються (для прикладу, Китай, Індія, Бразилія) [23].

Таблиця 1

Генезис концепції глобальних мереж виробництва

Історичні передумови	Ключові концепції	Автор	Релевантність концепції
Концепція ланцюгів вартості	Етапи виробництва. Стратегії конкурентоспроможності. Конкурентні переваги	М. Портер (1980) [10]	Просторова (ре)організація виробництва. Роль доданої вартості у ГВМ. Промислове виробництво та сектор послуг
Мережі та стратегічний менеджмент	Міжорганізаційні відносини у міжнародному бізнесі. Взаємозв'язок між економічною діяльністю та соціальними структурами	М. Грановеттер (1985) [11], Дж. Йогансон, Л. Меттссон (1987) [12]	Провідні компанії та їх внутрішні мережі. Мережі як відносини, що поширюються у просторі. Створення, нагромадження та збереження доданої вартості у мережах
Постструктуралізм, аналіз суб'єктів мереж	Гетерогенні економічні відносини. Контроль на відстані	М. Каллон (1990) [13], Б. Латоур (2005) [16]	Відносини між учасниками мережі. Розподіл впливу між суб'єктами
Аналіз глобальних товарних ланцюгів	Виробництво продукції як послідовний ланцюжок. Створення доданої вартості в організації ланцюга	Д. Ернст, Л. Кім (2002) [15], Дж. Джереффі, Дж. Гамфрі, Т. Старджеон (2005) [17]	Вплив на економічне зростання просторових конфігурацій глобальних мереж. Вплив інституцій на ГВМ
Управління ГЛВ	Глобальні виробничі мережі (GPN) 1.0 та 2.0	Н. Кое, Х. Сонг (2015) [20]	Конкурентна динаміка. Промислова модернізація кластерів та регіонів. Відносні конфігурації мереж

Джерело: складено автором за [10–13; 15–17; 20].

Поняття сукупного ланцюга виробничої діяльності часто ідентифікується з ланцюгами вартості, товарними ланцюгами, ланцюгом бізнес-процесів, мережею виробництва, мережею вартості тощо. Хоча ці категорії мають багато спільного, важлива відмінність прослідковується у тому, що ланцюг доданої вартості відображає вертикальну послідовність подій, що приводять у кінцевому випадку до виробництва певного товару чи надання послуги, а також може містити, крім саме виробництва, такі елементи, як логістика, маркетинг, роздрібний продаж, аутсорсинг, франчайзинг, споживання та сервісне обслуговування [17]. Мережа ж складається з кількох ланцюгів, які перетинаються на певних етапах. Таким чином, формуються потужні економічні системи, що часто базуються на взаємовигідному співробітництві кількох міжнародних корпорацій, які подекуди є прямими конкурентами, для досягнення певних цілей (для прикладу, корпорація *Samsung* у 2017 р. почала виготовляти дисплеї для моделі *iPhone X* компанії *Apple*). Як ГЛВ, так і мережі характеризуються високою динамічністю і тому часто можуть суттєво реконфігуруватися. Порівняння характеристик ланцюгів доданої вартості та мереж виробництва наведено у *табл. 2*.

Ланцюги доданої вартості значно відрізняються за організаційною структурою, що передбачає наявність окремих сегментів та значної кількості динамічних конфігурацій [14]. При цьому, як зазначають Г. Джереффі, Дж. Гамфрі та Т. Старджеон [17], функціонування

ГЛІВ та глобальних мереж виробництва відбувається у складній матриці інституцій та допоміжних галузей. На кожному етапі створення вартості та у кожному просторовому вимірі глобальної мережі визначальним є сукупність критичних ресурсів, зокрема людський капітал, інфраструктура, капітальне обладнання та сфера послуг. На *рис. 1* представлено розширений ланцюг вартості разом з основними факторами, що визначають його діяльність.

Таблиця 2

Ознаки ланцюгів доданої вартості та мереж виробництва

Термін	Визначення	Показники	Інше поняття
Ланцюг доданої вартості	Послідовність виробничих сегментів, що ведуть до виготовлення кінцевого продукту і його реалізації, створюючи на кожному етапі додану вартість	Сукупність бізнес-функцій різних економічних суб'єктів	Ланцюги постачань. Товарні ланцюги. Виробничі ланцюги. Ланки виробництва продукції
Мережа виробництва	Декілька ланцюгів доданої вартості, що перетинаються та об'єднують групи компаній у складну масштабну економічну систему (формування мережевих зв'язків)	Виміри економічних зв'язків між компаніями	Мережа доданої вартості. Мережа постачань. Система доданої вартості

Джерело: адаптовано за [24].

Глобальні ланцюги постачань (*англ. GSC – Global supply chains*), за визначенням Р. Балдвіна [25], складаються з взаємопов'язаних підприємств, ресурсів та процесів у всьому світі, які створюють і постачають продукти та послуги для кінцевих споживачів. Основна увага зосереджувалась на логістиці та оптимізації витрат міжнародної торгівлі. У праці Т. Хопкінса та І. Валлерштайна [26], глобальні товарні ланцюги (*англ. GCC – Global commodity chains*) визначаються як: мережа трудових і виробничих процесів, що у кінцевому результаті створюють готовий продукт. При цьому дослідники поділяють їх на дві групи: орієнтовані на виробника (торгівля та ПП); орієнтовані на споживача (торгівля, глобальні суб-контракти, брендинг).

Рис. 1. Розширений ланцюг створення вартості та його критичні ресурси

Джерело: розроблено автором за [27, с. 4–5].

Паралельно з глобалізацією посиленням фрагментації та мережевізації економічних відносин еволюціонували також і наукові підходи до вивчення цих процесів. З середини 2000-х років у науковій літературі набуває популярності концепція "глобальних виробничих мереж" як вищий рівень організації ГЛВ, щоб підкреслити складність взаємодії світових виробників. При цьому концепція ГВМ визначається як комплекс взаємопов'язаних функцій, операцій та транзакцій, внаслідок яких виробляється, розподіляється та споживається певний товар або послуга [28]. Започаткували цей напрямок досліджень вчені "Манчестерської школи" економічної географії: Дж. Гендерсон, П. Дікен [29], Н. Кое [11; 28] та Х. Сонг [11; 29].

За комплексним визначенням Н. Кое та Х. Сонга [11], ГВМ – це організаційні платформи, за допомогою яких суб'єкти різних регіональних та національних економік конкурують та співпрацюють для створення, трансформації та збереження доданої вартості через географічно розпорошену економічну діяльність. Автори розглядають еволюцію концепції ГВМ 1.0 та її наступного рівня – ГВМ 2.0, що пропонує нові теоретичні основи організації та координації глобальних виробничих мереж для різних секторів економіки [11]. У теорії ГВМ 1.0 основне місце займають три взаємопов'язані концептуальні категорії: додана вартість, вбудованість (англ. *Embeddedness*) та ієрархія управління мережі [29]. Комплексна взаємодія між глобальними компаніями та інституціями впливає на економічний розвиток територій, що пов'язані у межах мережі (рис. 2).

Рис. 2. Основні категорії аналізу ГВМ 1.0

Джерело: побудовано автором за [20; 29].

Теорія ГВМ 2.0 сфокусована на структурній конкурентній динаміці глобальних мереж та пропонує оновлене визначення: ГВМ – це

організаційна структура, що складається із взаємопов'язаних економічних і неекономічних суб'єктів, які координуються глобальною провідною компанією та виробляють товари або послуги у різних географічних регіонах світу для глобальних ринків [20]. Концепція ГВМ 2.0 пояснює взаємодію таких аспектів конкурентоспроможності компаній: оптимізація співвідношення витрат/можливостей; підтримка розвитку ринку; фінансова дисципліна, що взаємодіють з інституціями. Взаємодія потрібна для впровадження чотирьох відмінних стратегій організації ГВМ: внутрішньої координації, контролю, партнерства та обміну між компаніями. Оскільки динаміка конкуренції відрізняється у різних глобальних галузях, відповідно стратегії щодо мереж залежать від географічного розташування.

Виникнення та розвиток глобальних виробничих мереж відбувалися у межах трьох етапів. На початковій стадії розподіл виробництва передбачав розміщення окремих невеликих фрагментів виробничого процесу у країнах з нижчими витратами на виробництво (низькою вартістю оплати праці, нижчими податками тощо) та імпорт відповідних комплектуючих для кінцевого продукту. Надалі, мережі виробництва почали охоплювати багато країн, що брали участь у різних процесах, і це передбачало неодноразові перетини кордону різних складових продукту перед кінцевою комплектацією [10, с. 66].

У табл. 3 підсумовано основні характеристики провідних напрямів досліджень глобальних ланцюгів та мереж. Варто відзначити багато спільних рис, зокрема підхід до структури управління та асиметричну ієрархію у мережах/ланцюгах, що є основним чинником модернізації та регіонального розвитку осередків їх перетину.

Таблиця 3

Основні напрями досліджень глобальних ланцюгів та мереж

Напрямок	Глобальні товарні ланцюги	Глобальні ланцюги вартості	Глобальні виробничі мережі
Дисциплінарна основа	Економічна соціологія	Економіка розвитку	Економічна географія
Об'єкт дослідження	Мережі компаній у глобальних секторах [23]	Секторальна логіка світового виробництва [17]	Конфігурації глобальних мереж та регіональний розвиток [29]
Основні концепції	Структура промисловості Процеси управління Підвищення кваліфікації Промислова модернізація	Ланцюги доданої вартості Моделі управління Вартість транзакцій Рух вгору ланцюгом вартості	Створення та збереження доданої вартості Корпоративне, колективне та інституційне управління Концепція вбудованості (супільна, мережева, територіальна)
Інтелектуальне підґрунтя	Дослідження ТНК Порівняння розвитку різних країн/регіонів	Міжнародний бізнес Економіка торгівлі	Аналіз товарних ланцюгів та ГЛВ Акторно-мережева теорія (англ. Actor-network theory)
Оцінка модернізації	Аналіз потоків міжнародної торгівлі	Оцінка доданої вартості	Оцінка продуктивності, структури зайнятості

Джерело: складено автором за [17; 20; 23; 28; 29].

Для кращого розуміння переміщення продукції у глобальних мережах міжнародної торгівлі розглянемо розташування двосторонніх потоків високотехнологічних товарів. Проілюструємо глобальну мережу експортних потоків електронного обладнання, де розмір точки кожної країни пропорційний частці світового експорту [30].

Позиція у мережі визначається кількістю двосторонніх торговельних потоків з цієї країни. У 1999 р. США здійснювали найбільше двосторонніх торговельних потоків, що позиціонувало країну у центрі глобальної мережі високотехнологічної продукції. У 2015 р. США залишаються на центральних позиціях світової торгівлі, але виразно прослідковується радикальне зростання ролі Китаю. Не дивно, адже країни Східної Азії об'єднані навколо центру, демонструючи високий рівень внутрішньо-регіональних торговельних потоків.

Висновки. ГВМ і ГЛВ – це найважливіші організаційні платформи, завдяки яким відбувається глобальна координація світового виробництва, торгівлі та інвестицій. Про зростання їх значення у глобальній економіці свідчить охоплення ними понад 80 % світової торгівлі. На сьогодні світова торгівля організована навколо трьох потужних регіональних кластерів – Східна Азія з центром у Китаї; Європа, орієнтована на Німеччину; Північна Америка (США). Наукові підходи до вивчення процесів фрагментації та мережевізації економічних відносин еволюціонували паралельно з глобалізацією світової економіки.

За результатами дослідження узагальнено генезис концепції ГВМ, що охоплює ланцюги вартості, менеджмент мереж, аналіз їх суб'єктів та глобальні ланцюги вартості. Для забезпечення процесів створення вартості необхідні такі ресурси: інфраструктура, капітальне обладнання, розвинена сфера послуг та людський капітал, що забезпечують кожен ланку ланцюга вартості. Теорія ГВМ 1.0, що відображає вищий рівень організації ГЛВ, підкреслює складність взаємодії світових виробників, базуючись на аналізі взаємозв'язків трьох категорій: додана вартість, вбудованість та ієрархія управління мереж. Нова теорія ГВМ 2.0 сфокусована на структурній конкурентній динаміці глобальних мереж та дає змогу пояснити взаємодію різноманітних аспектів конкурентоспроможності компаній. Перспективними подальшими розвідками у цьому напрямі є розробка інструментів посилення конкурентоспроможності вітчизняних компаній на глобальному ринку з використанням ефективних механізмів участі у ГВМ і ГЛВ та взаємодії з вітчизняними та іноземними інституціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гладій І. Й., Зварич І. Я. Міжнародні виробничі мережі в Європі : монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2011. 292 с.
2. Duginets G. Methodology of researching global value chains. Herald of Kyiv national university of trade and economics. 2016. № 6. С. 17–30.
3. Duginets G. V. Added Value, as a Criterion for Evaluating the Efficiency of Global Production Chains. Механізм регулювання економіки. 2017. № 1. С. 29–36.

4. Мельник Т., Конрад Ю. Національні підприємства у глобальних ланцюгах створення вартості. Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. 2016. № 3. С. 49–66.
5. Бородіна О. М. Інтеграція дрібних сільськогосподарських виробників до агропродовольчих ланцюгів доданої вартості: методологічні підходи та емпіричні дослідження. Економіка і прогнозування. 2014. № 2. С. 73–84.
6. Гужва І. Ю., Онищенко В. П. Глобальні ланцюги доданої вартості та інтеграція до них України. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2015. № 3. С. 10–19.
7. Крикавський Є. В. Промислові ланцюги поставок: між ефективністю та відповідальністю. Актуальні проблеми економіки. 2016. № 5. С. 30–41.
8. Черкас Н. І. Економічний вимір участі країн у глобальних ланцюгах вартості. Економіка розвитку. 2017. № 4 (84). С. 5–16.
9. Черкас Н. І. Трансформаційний вплив Індустрії 4.0 на глобальні мережі виробництва та ланцюги вартості. Економіка промисловості. 2018. № 1(88). С. 5–20.
10. Porter M. E. Industry structure and competitive strategy: Keys to profitability. Financial Analysts Journal. 1980. № 36 (4). P. 30–41.
11. Granovetter M. Economic action and social structure: The problem of embeddedness. American journal of sociology. 1985. № 91(3). P. 481–510.
12. Johanson J., Mattsson L. G. Interorganizational relations in industrial systems: a network approach compared with the transaction-cost approach. International Studies of Management & Organization. 1987. № 17 (1). P. 34–48.
13. Callon M. Techno-economic networks and irreversibility. The Sociological Review. 1990. № 38 (S1). P. 132–161.
14. Walters D., Lancaster G. Implementing value strategy through the value chain. Management Decision. 2000. № 38 (3). P. 160–178.
15. Ernst D., Kim L. Global production networks, knowledge diffusion, and local capability formation. Research policy. 2002. № 31(8). P. 1417–1429.
16. Latour B. Reassembling the social: An introduction to actor-network-theory. New York : Oxford university press, 2005. 301 p.
17. Gereffi G., Humphrey J., Sturgeon T. The governance of global value chains. Review of international political economy. 2005. № 12 (1). P. 78–104.
18. Piorebelli C., Rabelotti R. Global value chains meet innovation systems: are there learning opportunities for developing countries? World development. 2011. № 39 (7). P. 1261–1269.
19. Athukorala P. C. Production networks and trade patterns in East Asia: Regionalization or globalization? Asian Economic Papers. 2011. № 10(1). P. 65–95.
20. Coe N. M., Yeung H. W. C. Global production networks: Theorizing economic development in an interconnected world. New York : Oxford University Press, 2015. 288 p.
21. World investment report 2013: Global Value Chains: Investment and Trade for Development. URL : http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf.
22. Lamy P. The WTO's contribution to global governance. The WTO and Global Governance. New York : United Nations University Press, 2008. P. 39–57.
23. Gereffi G. Global value chains in a post-Washington Consensus world. Review of International Political Economy. 2014. № 21(1). P. 9–37.
24. Sturgeon T. J. How do we define value chains and production networks? IDS bulletin. 2001. № 32 (3). P. 9–18.
25. Baldwin R. Global supply chains: Why they emerged, why they matter, and where they are going. CEPR Discussion Papers. 2012. № 9103. 35 P.
26. Hopkins T. K., Wallerstein I. Patterns of development of the modern world-system. Review (Fernand Braudel Center). 1977. P. 111–145.

27. *Kaplinsky R. A., Morris M. Handbook for value chain research. Ottawa : IDRC, 2001. 109 p.*
28. *Coe N. M., Dicken P., Hess M. Global production networks: realizing the potential. Journal of economic geography. 2008. № 8 (3). P. 271–295.*
29. *Henderson J., Dicken P., Hess M., Coe N., Yeung H. W. C. Global production networks and the analysis of economic development. Review of international political economy. 2002. № 9 (3). P. 436–464.*
30. *Глобальні мережі торгівлі продукцією машинобудування: електронне обладнання, 1998 та 2016 рр. (рисунок автора): <https://drive.google.com/file/d/11AQm81IEEnAK1ija4BwAM1cAsXaTM6Zy9/view?ts=5adefe39>.*

Стаття надійшла до редакції 06.04.2018.

Cherkas N. Concept of global networks and value chains.

Background. *Despite the rapid economic growth observed in many countries and entire regions, the profit and the benefits of globalization are unevenly distributed between the countries and social layers. In such circumstances, the development and practical implementation of concepts of international trade growth, based on the effective use of the advantages of participation in global production networks (GPN) and global value chains (GVC) becomes highly important.*

The aim of the study is to define the basic features of value chains and to analyze their determinants, critical resources, the organization and the structure as well as existing concepts of the functioning of GPN and GVC in conditions of globalization.

Materials and methods. *The information sources used in this review included research journals, monographs, publications of international institutions concerning GVC and GPN. The following methods have been used for the study: historical and logical, induction, deduction, synthesis, comparative and system analysis.*

Results. *The study reveals the basic features, preconditions, stages of development and importance of global networks and value chains. Characteristics and critical resources of GVC and GPN are systematized. The paper reviews the evolution of scientific approaches to the research of global production networks. The visualization of global trade networks is presented. The study generalizes the specifics of the companies' competitiveness development in the system of GPN and GVC, based on the balance of costs/opportunities, market development support and financial discipline.*

Conclusion. *GPN and GVC are the most important organizational platforms, which provide coordination of world production, global trade and investments. The new GPN 2.0 theory focuses on the structural competitive dynamics of global networks and allows to explain the interaction of various aspects of the company's competitiveness. The further research will cover the study of the global competitiveness's factors of domestic companies, based on the effective mechanisms of participation in GPN and GVC.*

Keywords: global production networks, global value chains, globalization, international market.

REFERENCES

1. *Gladij I. J., Zvarych I. Ja. Mizhnarodni vyrobnychi merezhi v Jevropi : monografija. Ternopil' : Ekonomichna dumka, 2011. 292 s.*
2. *Duginets G. Methodology of researching global value chains. Herald of Kyiv national university of trade and economics. 2016. № 6. C. 17–30.*
3. *Duginets G.V. Added Value, as a Criterion for Evaluating the Efficiency of Global Production Chains. Mehanizm reguljuvannja ekonomiky. 2017. № 1. S. 29–36.*
4. *Mel'nyk T., Konrad Ju. Nacional'ni pidpryjemstva u global'nyh lancjugah stvorennja vartosti. Visn. Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-tu. 2016. № 3. S. 49–66.*

5. *Borodina O. M.* Integracija dribnyh sil's'kogospodars'kyh vyrobnykiv do agroprodo-
vol'chyh lancjugiv dodanoi' vartosti: metodologichni pidhody ta empirychni doslid-
zhennja. *Ekonomika i prognozuvannja*. 2014. № 2. S. 73–84.
6. *Guzhva I. Ju., Onyshhenko V. P.* Global'ni lancjudy dodanoi' vartosti ta integracija do
nyh Ukrai'ny. *Zovnishnja torgivlja: ekonomika, finansy, pravo*. 2015. № 3. S. 10–19.
7. *Krykavs'kyj Je. V.* Promyslovi lancjudy postavok: mizh efektyvnistju ta vidpovi-
dal'nistju. *Aktual'ni problemy ekonomiky*. 2016. № 5. S. 30–41.
8. *Cherkas N. I.* Ekonomichnyj vymir uchasti krai'n u global'nyh lancjugah vartosti.
Ekonomika rozvytku. 2017. № 4 (84). S. 5–16.
9. *Cherkas N. I.* Transformacijnyj vplyv Industrii' 4.0 na global'ni merezhi vyrob-nyctva
ta lancjudy vartosti. *Ekonomika promyslovosti*. 2018. № 1(88). S. 5–20.
10. *Porter M. E.* Industry structure and competitive strategy: Keys to profitability.
Financial Analysts Journal. 1980. № 36 (4). P. 30–41.
11. *Granovetter M.* Economic action and social structure: The problem of embeddedness.
American journal of sociology. 1985. № 91(3). P. 481–510.
12. *Johanson J., Mattsson L. G.* Interorganizational relations in industrial systems:
a network approach compared with the transaction-cost approach. *International Studies
of Management & Organization*. 1987. № 17 (1). P. 34–48.
13. *Callon M.* Techno-economic networks and irreversibility. *The Sociological Review*.
1990. № 38 (S1). P. 132–161.
14. *Walters D., Lancaster G.* Implementing value strategy through the value chain.
Management Decision. 2000. № 38 (3). P. 160–178.
15. *Ernst D., Kim L.* Global production networks, knowledge diffusion, and local
capability formation. *Research policy*. 2002. № 31(8). P. 1417–1429.
16. *Latour B.* Reassembling the social: An introduction to actor-network-theory. New York :
Oxford university press, 2005. 301 p.
17. *Gereffi G., Humphrey J., Sturgeon T.* The governance of global value chains. *Review
of international political economy*. 2005. № 12 (1). P. 78–104.
18. *Pietrobelli C., Rabellotti R.* Global value chains meet innovation systems: are there
learning opportunities for developing countries? *World development*. 2011. № 39 (7).
P. 1261–1269.
19. *Athukorala P. C.* Production networks and trade patterns in East Asia: Regionalization
or globalization? *Asian Economic Papers*. 2011. № 10(1). P. 65–95.
20. *Coe N. M., Yeung H. W. C.* Global production networks: Theorizing economic develop-
ment in an interconnected world. New York : Oxford University Press, 2015. 288 p.
21. *World investment report 2013: Global Value Chains: Investment and Trade for
Development*. URL : http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf.
22. *Lamy P.* The WTO's contribution to global governance. *The WTO and Global
Governance*. New York : United Nations University Press, 2008. P. 39–57.
23. *Gereffi G.* Global value chains in a post-Washington Consensus world. *Review of
International Political Economy*. 2014. № 21(1). P. 9–37.
24. *Sturgeon T. J.* How do we define value chains and production networks? *IDS bulletin*.
2001. № 32 (3). P. 9–18.
25. *Baldwin R.* Global supply chains: Why they emerged, why they matter, and where they
are going. *CEPR Discussion Papers*. 2012. № 9103. 35 P.
26. *Hopkins T. K., Wallerstein I.* Patterns of development of the modern world-system.
Review (Fernand Braudel Center). 1977. P. 111–145.
27. *Kaplinsky R. A., Morris M.* Handbook for value chain research. Ottawa : IDRC, 2001. 109 p.
28. *Coe N. M., Dicken P., Hess M.* Global production networks: realizing the potential.
Journal of economic geography. 2008. № 8 (3). P. 271–295.
29. *Henderson J., Dicken P., Hess M., Coe N., Yeung H. W. C.* Global production
networks and the analysis of economic development. *Review of international political
economy*. 2002. № 9 (3). P. 436–464.
30. Global'ni merezhi torgivli produkcijeju mashynobuduvannja: elektronne oblad-
nannja, 1998 ta 2016 rr. (rysunok avtora): <https://drive.google.com/file/d/11AQm81IEEnAK1ija4BwAM1cAsXaTM6Zy9/view?ts=5adef39>.